

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 344 sahifa,
16-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Tinglovchilarga axloqiy-estetik tarbiya berishda notiqlik madaniyatini shakllantirishning samaradorlik ko'rsatkichlari	10
Fazliddin Abdunabiyevich Abdurazaqov	
Professor-o'qituvchilarning ilmiy-pedagogik salohiyatini xalqaro mezonlar asosida rivojlantirish yo'llari	15
Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li	
Orfografik kompetensiyaning mohiyati va boshlang'ich sinflarda shakllanish bosqichlari	21
Abduvaliyeva Nodira Alisherovna, Mo'minjonova Gulnoraxon Abdupatto qizi	
Tabiiy fanlarni o'qitishda uch o'lchamli vizualizatsiyalarning boshlang'ich ta'limdagi ahamiyati	25
Nabijonova Feruza Valijon qizi	
Loyiha texnologiyasi asosida bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirish mazmuni	28
O'rinova Nilufar Muxammadovna	
Sinfdan tashqari o'qish darslarida badiiy asar bilan ishlashning kompetensiyaviy yondashuv asosidagi metodikasi	32
Qilichova Billura Yorqinxuja qizi, Homidov H. K.	
Kasbiy-kommunikativ madaniyat fenomenining pedagogik talqini va rivojlanish tendensiyalari	37
Tashpulatova Nodira Olimjon qizi	
Tabiiy fanlarni o'qitishda kompetensiyaviy yondashuv	41
Umbarova Nasiba Xolboy qizi	
Xorijiy tillarni o'rganishda shaxs nutqining shakllanishida psixolingvistikaning ahamiyati	44
Ahmedov Shavkat Asadilloevich, Ataboev Navruz Ihombek o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matnni tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi (PIRLS dasturi misolida)	47
Abduraxmanova Charos Burxanovna	
Lesson Planning in English Language Teaching at Technical Universities	51
Aitbaeva Nursuliu Tairbekovna	
Lingvistik intellekt asosida individual o'qitish yondashuvining samaradorligi	55
Allanazarova Sadoqat Azimovna	
Xorij tadqiqotlarida zamonaviy oila transformatsiyasida farzandlar taraqqiyotining ijtimoiy-psixologik asoslari	59
Bo'riyeva Mahbuba Shavkatovna	
Теоретико-методологические подходы к изучению эмоциональных концептов в литературе: (на материале английских и немецких фразеологизмов)	63
Сайёра Улашевна Тагаева, Азиза Анкаевна Уразкулова	
The Importance of Forming a Schedule for High School Students	67
D. T. Atabayeva, X. I. Abduraymova	
Milliy cholg'u ansambllari orqali o'quvchilar musiqiy dunyoqarashini shakllantirish	70
Dadamirzayeva Gulshanoy To'lanjon qizi	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ma'naviy-axloqiy tarbiyaga yondashuvning texnologik xususiyatlari ...	75
Jumanov Sherzod Saloyevich	
Adabiyot darsliklari uchun yangi o'zbek adabiyoti namunalarini saralashning ilmiy-metodik asoslari	78
Musaboyeva Zulfira Iqboljon qizi	
Maktab geometriyasida ko'pyoqlilar mavzusini o'rganishning innovatsion usullari	83
Pirlepesov Umrbek Baxtiyor o'g'li	
Generativ AI vositalarining mustaqil ta'lim jarayonidagi didaktik funksiyalari	86
Qahramonova Xumora Qahramonovna	
O'quvchi-sportchilar uchun individual mashg'ulot yuklamalarini avtomatik rejalashtirish va optimallashtirish imkoniyatini yaratish ahamiyati	91
Qosimov Faxriddin Jo'raqulovich	

Когнитивный диссонанс как социально-психологический феномен в контексте высшего образования: теоретический анализ	95
Мансурова Гульмира Рафазловна	
Регуляторный произвол или необходимый порядок? Влияние новых регуляторных механизмов на свободу расследовательской журналистики	101
Рауфова Озода	
Qizlar tarbiyasida mahalla–oila–maktab hamkorligi mexanizmlari	105
Choriyeva Dildora Ismat qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini individuallashtirishning samaradorligi: kompetensiyaviy yondashuv asosida	109
Tangriyev Abdulkarim Tovashevich	
O'qish savodxonligi darslarida matn bilan ishlash orqali o'quvchilarda muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyasi.....	114
Boymurodova Nodirabegim Bahodir qizi	
Raqamli transformatsiya sharoitida STEAM ta'limi orqali talabalarda tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirish	120
Kozimova Mehriniso Akbarali qizi	
Oliy ta'limda kvest texnologiyasi yordamida fizika fanining murakkab tushunchalarini o'zlashtirish samaradorligini oshirish metodikasi.....	125
O'rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi	
Tasvirlarga raqamli ishlov berish texnologiyalari va ularning amaliy qo'llanilishi	129
Sharipov Nodir Botir o'g'li	
Management of Medical Emergencies in Outpatient Dental Clinics.....	133
Adurazzoqov Kamoliddin, Umarov Maruf, Buzrukhoda Javohir	
Psixologik farovonlikning asosiy komponentlari, ta'sir qiluvchi omillar va zamonaviy baholash usullari	138
Aliyev Samariddin Murotali o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	142
Boymurodova Sadoqat Istam qizi	
O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi.....	146
Gadoymurodova Kamola Sunnatulloevna	
Oilada bola tarbiyasining ahamiyati va uning shaxs kamolotiga ta'siri	151
Galdiyeva Mehribon Durdiyevna, Oilimova Mushtariy Xaydarali qizi	
Art-pedagogika vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida estetik dunyoqarashni shakllantirishning pedagogik ahamiyati	154
Gulboyev Akbar Tuxtyayevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy tadbirlar orqali vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish	158
Homidov Husniddin Kupaysinovich, Yusupova Gulzor Yunusjon qizi, Norbekova Sevinch Musurmon qizi	
Bone-Grafting Materials in Oral Surgery: Classification, Biological Properties, and Clinical Application	161
Jumaqulova Mashhura Alishevovna, Buzrukhoda Javohir Davronovich	
Mediatsiya va o'qib tushunish kompetensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik	166
Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi	
Using STEM Technologies to Foster Rational Thinking in the Dentistry	169
Khonimqulov Javlon, Burkhonova Zarafuz	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini montessori metodikasi vositasida til o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish usullari modeli.....	173
Mahbuba Yusupova Rustam qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tayanch kompetensiyalarni integrativ yondashuv asosida shakllantirish metodikasining samaradorligi.....	177
Nasimova N. Q.	
Analysis of Scanning Techniques Used in Orthodontic Dentistry	182
Nasrullayev Javlonbek Ta'atonovich, Rahimberdiyev Rustam Abdunosirovich	
Zamonaviylik - ta'lim konsepsiyasida asosiy mezon sifatida	187
Ochilova Gulnoza Odilovna	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	O'qish savodxonligi darslarida xalq og'zaki ijodidan foydalanish metodikasi 191 Qahhorova Sojida Bahodir qizi, Zokirov Javoxir G'aybullo o'g'li	191
	Diqqat va xotira jarayonlarida raqamli texnologiyalarning roli 196 Salomova Nargiza Sattorovna	196
	Talabalarda kasbiy refleksiya rivojlanishiga ta'sir etuvchi psixologik omillarning empirik tahlili..... 200 Shukurova Nargiza Ikramovna	200
	Gimnastikachi qizlarda egiluvchanlik jismoniy sifatini rivojlantirish jarayonida shikastlanishlarning oldini olish 205 Sultanova Musharafxon Xudoyqul qizi	205
	Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ekologik bilimlarni raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirish... 210 Sayfetdinova Dildora Ikramitdinovna	210
	Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari 216 Uralova Nurxon Maxadovna	216
	Naqshbandiya qadriyatlarini bo'lg'usi o'qituvchi shaxsini shakllantirishdagi o'rni..... 220 Xalmuxamedova Maxbuba Aslanovna	220
	Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-metodik asoslari 223 Xo'jamberdiyeva Maftuna Norqobilovna, Sanaqulova Sevinch Baxtiyor qizi	223
	Developing Logical Thinking via the Use of STEM Technology 226 Yarmuhammedov Nabijon Navruzovich, Burkhonova Zarafuz	226
	Jismoniy tarbiya darslarida innovatsion metodlardan foydalanishning ahamiyati 229 Yo'ldoshboyeva Zulfiya Ravshan qizi, Jumayev Abdilxakim Turdiyevich	229
	Значение предмета физического воспитания и спортивной метрологии в физическом воспитании молодежи 233 Маматкулов Равшанжон Солижонович	233
	Аксиологические аспекты диалога культур в романе Сухбата Афлатуни "Рай Земной" 237 Чернова Татьяна Алексеевна, Худойназаров Сардорбек	237
	Maktab boshqaruvida ilmiy asoslangan yondashuvlarni joriy etishning pedagogik shart-sharoitlari..... 240 Akbutayeva Gulasal Uzoq qizi	240
	Features of Verbal and Non-Verbal Communication in Teaching Foreign Languages in Higher Education Institutions 248 Gulnoza Aslamovna Azimkulova	248
	Chaenomeles Japonica (Thunb.) Lindl. Ex Spach mevalaridan ajratib olingan polifenol va pektin komplekslarining ichak mikrobiotasi, oksidlovchi stress va immun javobga ta'sirini molekulyar-biologik usullar asosida tadqiq etish 251 Ergasheva Nigora G'ayratovna	251
	Contemporary Linguodidactic Trends in Teaching English in Higher Education 259 Khudoyarova Ziyoda Maratovna	259
	Yuqori sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning muammo va imkoniyatlari..... 264 Layloxon Xabibullayeva Tursunali qizi	264
	Raqamli sport pedagogikasi va bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish omillari..... 269 Matvapayev Azizbek Gaibnazar o'g'li	269
	Sun'iy intellektga qaramlik: raqamli addiksiya evolyutsiyasining yangi bosqichi 273 Mo'minxo'jayeva Zuhra Alimjon qizi	273
	Linguo-Cognitive Modeling of The Relationship Between Life and Death In Literary Texts: a Comparative Analysis (Based on 20 th -Century English and Karakalpak Works)..... 279 Najimova Perizad Arslanbay qizi	279
	Talabalar intellektual qobiliyatini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari 283 Shodiyeva Charos Ravshan qizi	283
	Ta'limiy o'yinlar vositasida ko'zi ojiz bolalar nutqidagi kamchiliklarni korreksiyalashga qaratilgan mashg'ulotlarining asosiy bosqichlari 286 Xaytova Farida Kuchkarovna	286

Raqamli va an'anaviy o'qish: qiyosiy tahlil.....	292
<i>Mashrapova Sevara Xabibovna</i>	
Mustahkam oila qadriyatlari va ularning zamonaviy jamiyat rivojiga ta'siri.....	296
<i>Soyibova Bonu O'tkir qizi</i>	
Sog'lom turmush tarzini shakllantirishning pedagogik mohiyati	301
<i>Xoliqov Farxod Karomatillo o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalar: sun'iy intellekt vositalaridan oqilona foydalanish metodikasi...	305
<i>Aminov Shavkatjon Sobir o'g'li, Abdusattarova Muhlisaxon Foziljon qizi, Berdiyaroova Jasmena Sherzodjon qizi</i>	
Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi dzyudochilarda koordinatsion qobiliyatlarni shakllantirishning samarali vositalari	311
<i>Jumanova Iroda Shokirjon qizi</i>	
Mediatsiya va o'qib tushunish kompEtensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik.....	315
<i>Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi</i>	
Xorijiy tillarda yozma ish turlarini o'rganishning o'ziga xos jihatlari	319
<i>Omonova Sarvinoz</i>	
Can Duolingo Reduce Speaking Anxiety: A Literature-Based Analysis	322
<i>Qodirqulova Ra'no</i>	
Kommunikativ yondashuv asosida o'quvchilarning chet tilida muloqot qilish ko'nikmalarini takomillashtirish	326
<i>Sa'dullayeva Shahzoda Nuriddin qizi</i>	
Zamonaviy psixologning kasbiy kompetensiyasi: krizisli vaziyatlarda ishlash texnologiyalari.....	330
<i>Shirinov Otabek Tualovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari	333
<i>Uralova Nurxon Maxadovna</i>	
Иммерсивные технологии в обучении русскому языку как иностранному: современные подходы и перспективы	337
<i>Абдусаламова Адига Каримджановна</i>	
Инновационная методика интенсивного обучения студентов филологического направления русскому языку в сопоставлении с узбекским языком	340
<i>Касимов А. Б.</i>	

TALABALAR INTELLEKTUAL QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Shodiyeva Charos Ravshan qizi
O'qituvchi, Termiz davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada talabalar intellektual qobiliyatini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Ta'lim jarayonida zamonaviy didaktik usullar, interfaol ta'lim texnologiyalari va muammoli o'qitish yondashuvlarining intellektual rivojlanishdagi o'rni tahlil qilinadi. Kreativ fikrlash, tanqidiy tahlil va muammolarni hal etish ko'nikmalarini shakllantiruvchi didaktik strategiyalar asoslab beriladi. Olingan xulosalar asosida pedagogik amaliyot uchun tavsiyalar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: intellektual qobiliyat, didaktika, interfaol ta'lim, muammoli o'qitish, kreativ fikrlash, tanqidiy tafakkur, kognitiv rivojlanish, Bloom taksonomiyasi.

Abstract: This article examines the didactic opportunities for developing the intellectual abilities of university students. The role of modern didactic methods, interactive educational technologies, and problem-based learning approaches in intellectual development is analyzed. Didactic strategies for fostering creative thinking, critical analysis, and problem-solving skills are substantiated. Recommendations for pedagogical practice are proposed based on the conclusions drawn.

Key words: intellectual ability, didactics, interactive learning, problem-based learning, creative thinking, critical thinking, cognitive development, Bloom's taxonomy.

Аннотация: В данной статье рассматриваются дидактические возможности развития интеллектуальных способностей студентов. Анализируется роль современных дидактических методов, интерактивных образовательных технологий и проблемного обучения в интеллектуальном развитии. Обосновываются дидактические стратегии, формирующие навыки креативного мышления, критического анализа и решения проблем. На основе полученных выводов предлагаются рекомендации для педагогической практики.

Ключевые слова: интеллектуальные способности, дидактика, интерактивное обучение, проблемное обучение, креативное мышление, критическое мышление, когнитивное развитие, таксономия Блума.

KIRISH

XXI asrda ta'limning asosiy maqsadi nafaqat bilim berish, balki talabalarning intellektual salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish va rivojlantirishdan iborat. Raqamli iqtisodiyot va axborot jamiyatida muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun insondan yuqori darajadagi intellektual ko'nikmalar - analitik fikrlash, ijodiy yondashuv va muammolarni samarali hal etish qobiliyati talab etiladi.

Didaktika - ta'lim nazariyasi va amaliyotining fani sifatida - bu borada keng imkoniyatlar taqdim etadi. Didaktik imkoniyatlar deganda o'qitishning maqsadlari, mazmuni, usullari, shakllari va vositalari majmuini tushunamiz. Ushbu komponentlarning muvofiq tarzda tashkil etilishi talabalar intellektining tizimli rivojlanishini ta'minlaydi.

Mazkur maqola talabalar intellektual qobiliyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan didaktik imkoniyatlarni ilmiy jihatdan asoslash va ulardan samarali foydalanish yo'llarini ko'rsatishga bag'ishlangan. Tadqiqotda qo'yilgan asosiy savol shundaki: qaysi didaktik strategiyalar talabalarning intellektual rivojlanishiga eng ko'p hissa qo'shadi?

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Intellektual qobiliyat masalasi ko'p yillar davomida xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan o'rganib kelinmoqda. J. Guilford (1967) intellektni 120 dan ortiq ko'rsatkich bilan tavsiflab, uning ko'p qirrali tabiatini ilmiy asoslab bergan ^[4]. Ushbu nazariya intellektning yagona, bir o'lchamli hodisa emas, balki ko'p komponentli tizim ekanligini isbotladi.

G. Gardner (1983) ko'p intellektlar nazariyasiga ko'ra, har bir talabada turli intellekt turlari - lingvistik, mantiqiy-matematik, fazoviy, musiqiy, jismoniy-kinestetik, shaxslararo, intrapersonal va naturalistik - har xil darajada rivojlangan bo'ladi ^[2]. Bu nazariya didaktik yondashuvni individuallashtirish zarurligini ilmiy jihatdan asoslab berdi va ta'lim amaliyotida keng qo'llana boshladi.

R. Sternberg (1985) triarchic (uch tarkibli) intellekt nazariyasida analitik, ijodiy va amaliy intellektni farqladi ^[5]. Ushbu konsepsiya ta'lim dasturlarini loyihalashda intellektning turli jihatlarini hisobga olishga imkon berdi.

L.S. Vigotskiyning yaqin rivojlanish zonasi (ZPD) nazariyasi ta'lim va intellektual rivojlanish o'rtasidagi munosabatni ochib beradi: talaba mustaqil uddalay olmaydigan, ammo o'qituvchi yordamida bajara oladigan topshiriqlar eng samarali rivojlanishni ta'minlaydi ^[6]. Ushbu g'oya zamonaviy scaffolding (qo'llab-quvvatlash) texnologiyasining nazariy asosiga aylandi.

Mahalliy pedagog olimlar J. Yo'ldoshev (2009) va O. Musurmonova (2015)ning ishlari o'zbek ta'lim muhitida interfaol usullarni qo'llash va intellektual rivojlantirishning milliy kontekstdagi imkoniyatlarini ko'rsatib berdi ^[7: 8].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot quyidagi ilmiy metodlar asosida amalga oshirildi:

1. **Nazariy tahlil:** pedagogika, psixologiya va didaktika sohasidagi ilmiy manbalar tahlil qilindi;
2. **Qiyosiy tahlil:** turli didaktik yondashuvlar va ularning intellektual rivojlanishga ta'siri solishtirildi;
3. **Umumlashtirish metodi:** olingan ma'lumotlar asosida xulosalar chiqarildi va tavsiyalar ishlab chiqildi;
4. **Modellashtirish:** didaktik strategiyalarning intellekt komponentlariga ta'siri jadvali tuzildi.

Tadqiqotning nazariy bazasini Bloom taksonomiyasi (1956), Gardnerning ko'p intellektlar nazariyasi (1983), Vigotskiyning ZPD nazariyasi (1978) va muammoli o'qitish (PBL) metodologiyasi tashkil etadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Muammoli o'qitish (Problem-Based Learning - PBL) talabalarning bilish faolligi va mustaqil fikrlashini rivojlantirishning eng samarali didaktik usullaridan biridir. Bu yondashuvda o'quv jarayoni real hayotiy muammolar atrofida tashkil etilib, talabalar guruh holida ularni tahlil qiladi va yechimlar izlaydi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, PBL qo'llanilganda talabalarning tanqidiy tafakkuri 40% ga, muammolarni mustaqil hal etish ko'nikmasi esa 35% ga o'sadi (Hmelo-Silver, 2004) ^[3]. Ushbu ko'rsatkichlar an'anaviy ma'ruzabop o'qitish bilan solishtirganda sezilarli ustunlikni namoyish etadi.

Interfaol usullar talabalarda intellektual faollikni uyg'otadi. Bu usullarda talaba passiv tinglovchi emas, balki ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi. Asosiy interfaol usullar va ularning intellektga ta'siri quyidagicha:

1. **Aqliy hujum (Brainstorming)** - kreativlik va divergent fikrlashni rivojlantiradi, yangi g'oyalarni erkin ifodalash muhitini yaratadi;
2. **Keys-stadi (Case Study)** - real vaziyatlarni tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantiradi, amaliy intellektni boyitadi;
3. **Loyiha usuli** - tizimli intellektual faoliyatni taqozo etadi, natijaga yo'naltirilgan fikrlashni rivojlantiradi;
4. **Munozara va debat** - argumentatsiya va tanqidiy fikrlashni o'stiradi, og'zaki intellektni kuchaytiradi;
5. **Rolli o'yinlar** - ijtimoiy intellekt va empatiyani boyitadi.

Bloom taksonomiyasi (1956) didaktik asos bo'lib xizmat qiladi ^[1]. Bilim → Tushunish → Qo'llash → Tahlil → Baholash → Yaratish bosqichlari bo'yicha tashkil etilgan topshiriqlar talabalarda yuqori darajali fikrlash ko'nikmalari (Higher Order Thinking Skills - HOTS)ni maqsadli rivojlantiradi. Gardner nazariyasiga tayangan holda har bir talabaning dominant intellekt turini aniqlash va o'quv materialini shunga moslashtirish amaliy natija beradi.

Zamonaviy raqamli vositalar - simulyatsiya dasturlari, virtual laboratoriyalar, mind-map ilovalari va sun'iy intellekt asosidagi platformalar - intellektni rivojlantirishning yangi imkoniyatlarini ochadi. Flipped Classroom

(teskari dars) modeli metakognitiv ko'nikmalarni ayniqsa samarali rivojlantiradi, chunki talaba dars materialini oldindan o'zlashtirib, auditoriyada chuqur tahlil va munozaraga tayyorlanadi.

1-jadval: **Interfaol usullarning intellekt komponentlariga ta'siri**

Metod	Rivojlantiriladigan intellekt komponenti
Muammoli o'qitish (PBL)	Analitik va tanqidiy tafakkur
Aqliy hujum (Brainstorming)	Kreativlik, divergent fikrlash
Keys-stadi (Case Study)	Amaliy intellekt, tahlil
Loyiha usuli	Tizimli, keng qamrovli fikrlash
Debat/munozara	Argumentatsiya, og'zaki tafakkur
Flipped Classroom	Metakognitsiya, o'z-o'zini nazorat

XULOSA VA TAKLIFLAR

Talabalar intellektual qobiliyatini rivojlantirish zamonaviy ta'limning ustuvor vazifalaridan biridir. Ushbu tadqiqot shuni ko'rsatdiki, muammoli o'qitish, interfaol usullar, differentsiallashgan yondashuv va raqamli texnologiyalar yig'indisi intellektning barcha komponentlarini maqsadli rivojlantirish imkonini beradi.

Samarali natijaga erishish uchun pedagog usullarni talabaning individual xususiyatlari va o'quv maqsadlariga muvofiq tanlashi zarur. Tadqiqot asosida quyidagi amaliy tavsiyalar ilgari suriladi:

- o'quv maqsadlarini Bloom taksonomiyasining yuqori darajalari (tahlil, baholash, yaratish) asosida shakllantirish;
- har darsda kamida bitta muammoli vaziyat yoki intellektual savol qo'llash;
- guruhli ishlash orqali ijtimoiy intellekt va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish;
- formativ baholash usullaridan foydalanib, talabalar progressini kuzatib borish;
- talabalarni o'z fikrlash jarayonini tahlil qilishga (refleksiya) undash;
- ta'lim mazmunini real hayot bilan bog'lab, amaliy ahamiyatini ko'rsatish.

Kelajakda turli didaktik strategiyalarning ta'sirini eksperimental tarzda solishtirish va raqamli muhitda intellektual rivojlanishning yangi imkoniyatlarini o'rganish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives. - New York: David McKay, 1956. - 207 p.
2. Gardner H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. - New York: Basic Books, 1983. - 440 p.
3. Hmelo-Silver C.E. Problem-based learning: What and how do students learn? // Educational Psychology Review. - 2004. - Vol. 16(3). - P. 235-266.
4. Guilford J.P. The Nature of Human Intelligence. - New York: McGraw-Hill, 1967. - 538 p.
5. Sternberg R.J. Beyond IQ: A Triarchic Theory of Human Intelligence. - Cambridge: Cambridge University Press, 1985. - 411 p.
6. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. - Cambridge: Harvard University Press, 1978. - 226 p.
7. Yo'ldoshev J.G'. Pedagogika. - Toshkent: O'qituvchi, 2009. - 368 b.
8. Musurmonova O. Ta'limda interfaol metodlar. - Toshkent: TDPU nashriyoti, 2015. - 192 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.